

⁴ Am socotit util să menționăm loturile, deși, în cazul de față, pentru cel de-al doilea lot avem de-a face cu ce a rămas după o selectare intenționată făcută de amatorul care a achiziționat cea mai mare parte din monede.

⁵ Vezi mai recent V. Căpitanu, *Materiale*, 1986, p. 109—120.

⁶ V. Mihailescu Birliba, *Dacia răsăriteană în secolele VI — I î.e.n. Economie și monedă*, Iași, 1990, p. 157, nr. 88.

⁷ *Ibidem*, p. 157, nr. 87.

⁸ *Ibidem*, p. 141, nr. 181.

⁹ *Ibidem*, p. 141, nr. 180.

¹⁰ *Ibidem*, p. 157, nr. 89, 90 și 91.

¹¹ *Ibidem*, p. 157, nr. 89.

¹² *Ibidem*, p. 140, nr. 164.

¹³ V. Mihailescu Birliba, *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, p. 276, nr. 184, care se leagă de descoperirile din așezarea dacică de la Răcătău.

¹⁴ D. R. Walker, *The Metrology of the Roman Silver Coinage, Part I, From Augustus to Domitian*, *BAR, Supplementary Series*, 5, Oxford, 1976, p. 16—17 și 25. În legătură cu semnificația reformei vezi părerea lui E. Lo Cascio, *JRS*, 1981, p. 76 și *MEFRA*, 1980, p. 445 și contraargumentele lui M. Crawford, *La moneta in Grecia e a Roma*, Bari, 1982, p. 129.

¹⁵ V. Mihailescu Birliba, *op. cit.*, p. 276, nr. 185.

¹⁶ *Ibidem*, p. 276, nr. 183.

¹⁷ D. R. Walker, *The Metrology of the Roman Silver Coinage, Part III, From Pertinax to Uranus Antoninus*, *BAR, Supplementary Series*, 40, Oxford, 1978, p. 3—12 și 61—62; R. A. G. Carson, *RN*, 7, 1965, p. 225 și urm.

¹⁸ V. Mihailescu Birliba, *op. cit.*, p. 243—244.

¹⁹ *Ibidem*, p. 245—245.

²⁰ V. Mihailescu Birliba, *op. cit.*, p. 244 și p. 105—106.

²¹ Analiza statistică a acestei familii de tezaure a fost reluată și separat de V. Mihailescu Birliba, *Pact*, 5, 1981, p. 324—333; vezi însă, pentru tezaurul tip R. Reece, *Pact*, 5, 1981, p. 299—308, mai aproape de modul nostru de a aborda problema.

²² Pentru familia de tezaure încheiate la Commodus am folosit datele din tabelul XV al lucrării lui V. Mihailescu Birliba, *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, p. 88—90, la care am introdus și valorile procentuale oferite de tezaurul de la Pincești, modificând însă metoda de calcul, intrucit am folosit valorile procentuale date de monedele diferitelor domnii în fiecare tezaur dat.

²³ Pentru interpretare confer I. Ionită, *Din istoria și civilizația dacilor liberi*, Iași, 1982, p. 74—85, care însă plasează momentul îngropării aproape de data *terminus post quem* oferită de tezaure și realizează grupări regionale în legătură cu formațiuni statale care s-ar putea astfel localiza.

UN FRAGMENT DE TRÉSOR DE DENIERS ROMAINS IMPÉRIAUX DÉCOUVERT À PÎNCEȘTI, DÉP. DE BACĂU

RÉSUMÉ

Les auteurs publient un fragment de trésor découvert à Pincești, dép. de Bacău, probablement dans la première moitié de notre siècle. On a réussi à récupérer pour l'étude 14 deniers s'échelonnant de Vespasien à Commode (Crispine) ou, plus exactement de 69—70 à 180—183 (on plus tard?). D'après les information que nous avons pu recueillir du trésor faisaient partie au moins 110 deniers. Tenant compte de sa structure notre document monétaire fait partie d'une grande famille de trésors très nombreux chez les Daces orientaux ayant le *terminus post quem* durant le règne de Commode et avant la réforme de Septime Sévère.

EXPLICATION DES FIGURES

Pl. I — II. Deniers romain impériaux du trésor de Pincești, dép. de Bacău.

Fig. 1. Variation par étapes chronologiques du trésor de Pincești par rapport au trésor type Moldavie (Commode).

În anul 1981 Muzeul de Istorie al Transilvaniei din Cluj-Napoca a primit un lot de materiale arheologice și numismatice de epocă romană, descoperite întâmplător la Gherla, în albia Someșului Mic, în aval de podul Băița (punctul „Stăvilar”) ¹. Zona în cauză este situată în imediata vecinătate a castrului roman ², prin urmare obiectele descoperite trebuie să provină de acolo. Monedele intrate cu această ocazie în posesia muzeului clujean sînt în număr de 80. Rîndurile de față își propun introducerea acestui material monetar în circuitul științific.

La lotul pomenit acum se adaugă un număr de 20 monede antice, descoperite în timpul cercetărilor arheologice recente din castrul de la Gherla. Una a fost găsită în anul 1980 ³, celelalte au apărut pe parcursul acțiunilor de salvare din anii 1981—1983 ⁴. Pentru aceste piese s-au marcat, atunci cînd a fost posibil, și coordonatele de descoperire, acestea urmînd a-și dovedi utilitatea cînd va avea loc publicarea completă a rezultatelor cercetării arheologice.

Monedele menționate mai sus se păstrează în colecțiile Muzeului clujean, inventariate cu sigla N (numismatică) ⁵.

Am considerat util să le alăturăm și alte monede antice descoperite în zona castrului roman de la Gherla, dar care se păstrează în altă parte. Astfel sunt trei monede apărute în timpul lucrărilor de construcție a Fabricii de chibrituri din cadrul C.P.L. Gherla (1983, primăvara) și aflate acum în proprietate particulară ⁶. Alte 30 de monede aparțin Muzeului de Istorie din Gherla ⁷ și provin mai ales din descoperiri întâmplătoare; nu le-am putut vedea, deoarece acest muzeu se află încă în reorganizare ⁸. Am avut la dispoziție descrierile și determinările cu vechile cataloage, existente în arhiva Cabinetului numismatic clujean și datorate indeosebi regretatei Iudita Winkler. Ele rămăseseră inedite. Determinarea cu noile cataloage astăzi în uz ne aparține ⁹. În sfîrșit, un număr de 6 monede le cunoaștem doar dintr-o veche publicație de la începutul secolului ¹⁰; le-am determinat după descrierea făcută de autor.

Alături de publicații anterioare ale unor descoperiri monetare antice la Gherla ¹¹, materialul numismatic prezentat acum constituie un izvor istoric util, ce va servi cercetărilor viitoare ¹².

CATALOGUL MONEDELOR

Abrevieri :

ax = axa orară (cifra indică poziția reversului față de avers pe cadranul unui ceas).
Bernhard = M. Bernhard, *Handbuch zur Münzkunde der römischer Kaiserzeit*, Halle, 1926, 2 vol.

BSNR, LXXX — LXXXV, 1986—1991, p. 281—287

- Ceka = H. Ceka, *Questions de numismatique illyrienne*, Tirana, 1972.
 CN Achiz = Cabinetul numismatic al Muzeului de Istorie al Transilvaniei din Cluj-Napoca, dosar „Achiziții”.
 CN Det = idem, dosar „Determinări”.
 Desc. = descoperit în (urmează data și coordonatele descoperirii).
 Maier = A. Maier, *Die Silberprägung von Apollonia und Eyrhachium*, NZ, 1, 1908, p. 1–33.
 Orosz = E. Orosz, *Jelentes a szamosujvári római castellum praetoriumának ásatásáról*, Szamosujvár, 1907.

DYRRHACHIUM (drahme)

1. ΠΕΡΙΓΕΝΕΣ/ΚΛΕΙΤΟΠΙΟΥ. 18 mm, 3,70 g. Maier 266, Ceka 373. CN Det 1/1961, 1.
2. ΜΕΝΙΣΚΟΣ/ΛΥΚΙΣΚΟ(Y). 18,7 mm, 2,85 g, ax 8. Maier 278 (dar fără simboluri în cimp Av.), Ceka 325. N 12913.
3. ΜΕΝΙΣΚΟΣ/(ΛΥ)ΚΙΣΚΟΥ. 18 mm, 2,86 g, ax 9. Maier 278 (dar fără simboluri în cimp Av.), Ceka 325. N 12914.
4. ΜΕΝΙΣΚΟΣ/(ΑΓΑΘΙ)ΩΝΟΣ. 18,1 mm, 2,53 g, ax 9. Maier 91, Ceka 316. N 12915.
5. ΞΕΝΩ(N)/(ΦΙΛΟ)ΔΑΜΟΥ. 18 mm, 2,80 g, ax 12. Maier 388, Ceka 362. N 12916.

IMPERIUL ROMAN

Nero

6. Aureus, 7,10 g, RIC I, p. 148, nr. 53. Roma, a. 63–68. CN Det 5/1960, 5.

Vespasianus

7. Denar, 18,2 mm, 2,75 g, ax 5. RIC II, p. 23, nr. 77. Roma, a. 74. N 12918.
8. Denar tocit, 16,1 mm, 1,85 g, ax 6. RIC II, p. 29, nr. 131. Roma, a. 78–79. N 12917.

Vespasianus, postumă

9. Denar, 19,3 mm, 2,46 g, ax 5. RIC II, p. 123, nr. 59 a. Roma, a. 80–81. N 12919

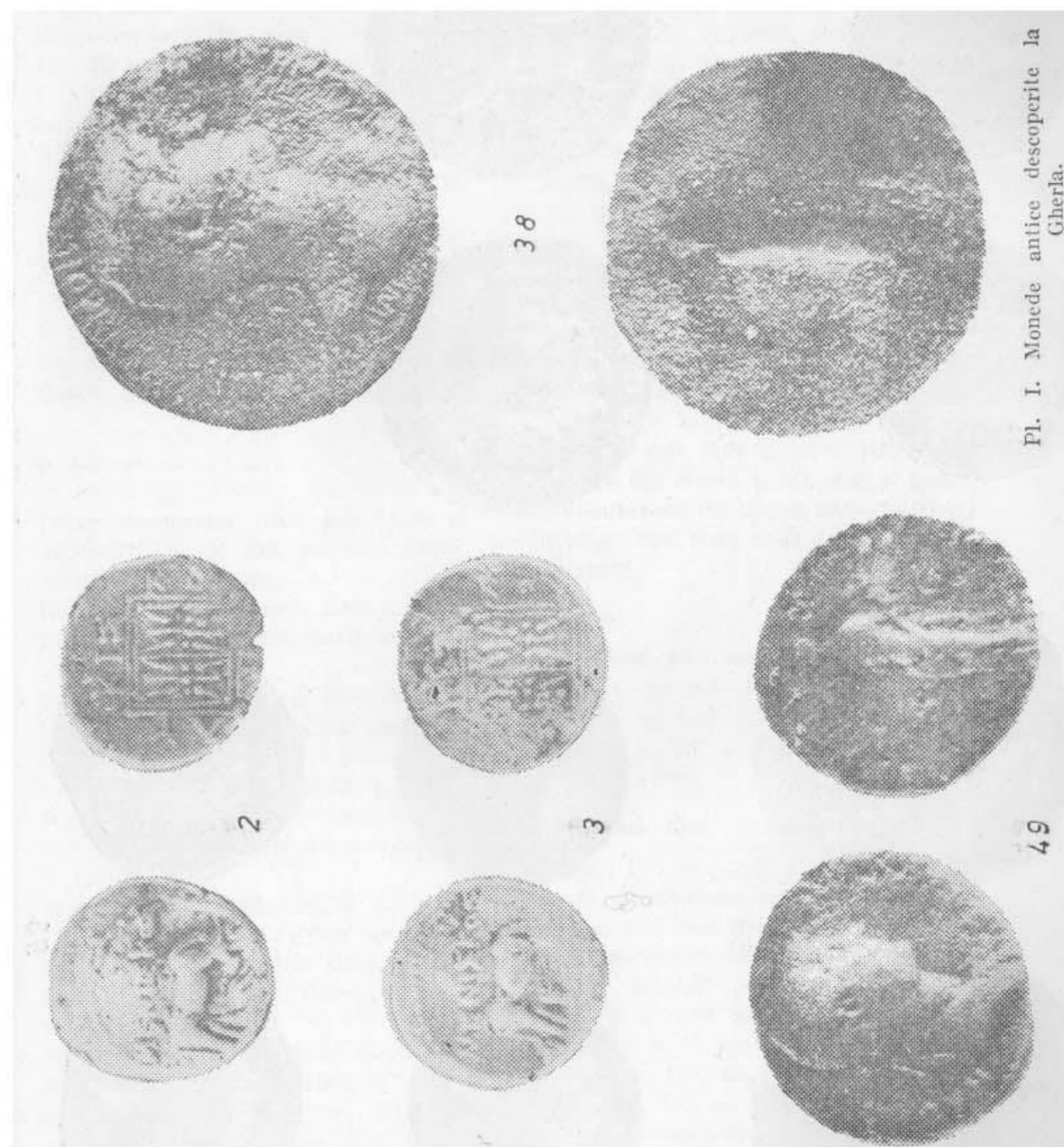
Domitianus

10. Denar. RIC II, p. 172, nr. 153. Roma, a. 90, CN Det 4/1960, 1.
11. Denar, 19–18 mm, 3,30 g, RIC II, p. 176, nr. 191. Roma, a. 95–96. CN Det 3/1961, 1.

Traianus

12. Denar. RIC II, p. 245, nr. 11. Roma, a. 98–99. CN Det 4/1960, 2.

13. Denar. RIC II, p. 251, nr. 98. Roma, a. 103–111. Orosz, p. 17.
14. Denar, 18,7 mm, 2,97 g, ax 7. RIC II, p. 247, nr. 49. Roma, a. 101–102. Desc. 1982, S 1, m. 77, – 0,77 (malul de E). N 15959.
15. Denar, 18,3 mm, 2,52 g, ax 6. RIC II, p. 248, nr. 58. Roma, a. 101–102. Desc. 1983, G 5. N 15955.
16. Denar, 18,3 mm, 2,50 g, ax 6. RIC II, p. 248, nr. 60. Roma, a. 101–102. N 12925.
17. Denar fragmentar, 19 mm, 2,04 g, ax 7. RIC II, p. 252, nr. 116. Roma, a. 103–111. N 12927.
18. Denar fragmentar, 17,8 mm, 2,13 g, ax 7. RIC II, p. 252, nr. 119. Roma, a. 103–111. N 12920.
19. Denar, 18,1 mm, 2,60 g, ax 5. RIC II, p. 257, nr. 202. Roma, a. 103–111. N 12923.
20. Denar suberat, bine lucrat. 18 mm, 1,53 g, ax 6. RIC II, p. 257, nr. 204. Roma, a. 103–111. N 12963.
21. Denar, 19 mm, 2,10 g, ax 7. RIC II, p. 264, nr. 291. Roma, a. 112–114. N 12926.
22. Denar, 18,3 mm, 2,45 g, ax 5. RIC II, p. 268, nr. 332. Roma, a. 114–117. N 12924.
23. Denar, 18,5 mm, 2,22 g, ax 6. RIC II, p. 268, nr. 332. Roma, a. 114–117. N 12922.
24. Denar suberat hibrid, 16,2 mm, 2,34 g, ax 12. Av. RIC II, p. 236–237, 268; Rv. *Hadrianus*, RIC II, p. 345, nr. 40 (Roma, a. 118). Fals antic¹⁹. N 12921.
25. Sestertius, 33,5 mm, 25,32 g, ax 6. RIC II, p. 282, nr. 536. Roma, a. 103–111. Desc. 1983.
26. Sestertius tocit, 34 mm, 24,10 g, ax 5. RIC II, p. 282, nr. 547. Roma, a. 103–111. Desc. 1962. CN Achiz. 3/1967.

Pl. I. Monede antice descoperite la Gherla.

Pl. II. Monede romane imperiale descoperite la Gherla.

27. Sestertius tocit, 32,1 mm, 19,97 g, ax 6. RIC II, p. 290, nr. 655. Roma, a. 114–117. N 12974.
28. Dupondius, 27,3 mm, 10,65 g, ax 6. RIC II, p. 280, nr. 502. Roma, a. 103–111. N 12972.
29. Dupondius tocit, 26,5 mm, 11,40 g, ax 5. RIC II, p. 292, nr. 674. Roma, a. 114–117. N 12982.
30. Dupondius, 22,8 mm, 12,71 g, ax 6. RIC II, p. 292, nr. 676. Roma, a. 114–117. Desc. 1982, S 2, m. 29, – 1,20 (malul de E). N 15970.
31. Dupondius foarte tocit. CN Det 4/1960, 4.
32. As, 26,3 mm, 8,50 g, ax 6. RIC II, p. 283, nr. 561. Roma, a. 103–111. N 12976.
33. As, RIC II, p. 292, nr. 672 (dar as). Roma, a. 114–117. CN Det 4/1960, 3.
- Hadrianus*
34. Denar fragmentar, 18,8 mm, 1,95 g, ax 6. RIC II, p. 359, nr. 164. Roma, a. 125–128. N 12930.
35. Denar suberat, 17,2 mm, 2,90 g, ax 7. RIC II, p. 362, nr. 202. Roma, a. 125–128. N 12956.
36. Denar, 16,8 mm, 2,63 g, ax 6. RIC II, p. 370, nr. 257. Roma, a. 134–138. N 12928.
37. Sestertius, 31,6 mm, 23,32 g, ax 7. RIC II, p. 414, nr. 583 a. Roma, a. 119–122. Desc. 1980, S III (în aruncătură). N 12990.
38. Sestertius, 33,4 mm, 22,73 g, ax 6. RIC II, p. 415, nr. 587 a (dar var. Av. – bustul drapat pe umărul stâng, și var. Rv. – Pietas spre dr.). Roma, a. 119–121. N 12966.
39. Sestertius. RIC II, p. 419, nr. 610. Roma, a. 119–121. CN Det 4/1960, 5.
40. Dupondius tocit, 25,6 mm, 10,23 g, ax 6. RIC II, p. 412, nr. 570. Roma, a. 119–122. Desc. 1982, S 2, m. 58, 60, – 1,40 (0,65 m de malul de N). N 15971.
41. Dupondius foarte tocit, 26 mm, 11 g. Cf. Strack, II, pl. XVI. CN Det 3/1961, 3.
42. As (Rv. tocit), 25,8 mm, 5,23 g, ax 6. RIC II, p. 412, nr. 573 (?). Roma, a. 119–122. N 12988.
43. As tocit, 26,8–26,2 mm, 7,87 g, ax 6. RIC II, p. 420, nr. 616 a. Roma, a. 121–122. Desc. 1982, S 4, m. 30, – 0,20 (0,70 m de malul de E). N 15964.
- 44–46. As, 25,6/26,6/26,5 mm, 8,79/7,26/8,2 g, ax 6. RIC II, p. 427, nr. 669. Roma, a. 125–128. N 12969, 12970, 12975.
47. As, 26,3 mm, 9,21 g, ax 6. RIC II, p. 427, nr. 673. Roma, a. 125–128. N 12985.
48. As, 26 mm, 11,20 g. RIC II, p. 427, nr. 678. Roma, a. 125–128. CN Det 3/1961, 2.
49. As, 25,7 mm, 6,68 g, ax 6. RIC II, p. 432, nr. 714 (var. Rv.: *COS III PP CLEMENTIA AVG*). Roma, a. 132–134. N 12968.
50. As foarte deteriorat, 26,6 mm, 8,51 g, ax 6. RIC II, p. 432, nr. 715. Roma, a. 132–134. Desc. 1983, F'O – GO, – 1,20 (de la nivelul halei). N 15962.
51. As, 29,3 mm, 9,09 g, ax 6. RIC II, p. 442, nr. 809. Roma, a. 134–138. N 12967.
52. As foarte tocit, Rv. ilizibil, 27,8–24,9 mm, 6,97 g. Desc. 1983, lingă S 2, m. 80–90. N 15965.
- Sabina*
53. As hibrid, 26,9 mm, 9,40 g, ax 6. Av. RIC II, p. 476–479, nr. 1 025–1 050 (Roma, a. 135–138); Rv. *Hadrianus*, RIC II, p. 427, nr. 669 (Roma, a. 125–128). N 12986.
- Antoninus Pius*
54. Denar, 18,2 mm, 2,77 g, ax 12. RIC III, p. 34, nr. 69. Roma, a. 140–143. N 12929.
55. Denar, 17,1 mm, 2,58 g, ax 6. RIC III, p. 54, nr. 232. Roma, a. 153–154. N 12931.
56. Denar suberat, foarte bine executat, 17,9 mm, 1,94 g, ax 6. Hibrid? Av. RIC III, p. 46, nr. 162 (Roma, a. 147–148); Rv. RIC III, p. 43–51, nr. 132, 179, 194, 205 sq. Desc. 1982, S 2, m. 33 (în aruncătură). N 12958.
57. Sestertius, 32–31 mm, 27,20 g. RIC III, p. 133, nr. 855. Roma, a. 148–149. CN Det 3/1961, 4.
58. Dupondius, 25,1 mm, 7,11 g, ax 1. RIC III, p. 106, nr. 593. Roma, a. 139. N 12981.
59. As tocit, 24,9 mm, 6,26 g, ax 5. RIC III, p. 136, nr. 880. Roma, a. 150–151. Desc. 1982, S 4, m. 2, – 0,50. N 15963.

60. As foarte deteriorat. CN Det 7/1960, 2.
Faustina Senior, postume
61. Denar, 16 mm, 2,16 g, ax 6. RIC III, p. 72, nr. 373. Roma, a. 141—161. N 12961.
62. As, 27,7 mm, 8,37 g, ax 1. RIC III, p. 167, nr. 1165. Roma, a. 141—161. N 12971.
- Antoninus Pius: Aurelius Caesar*
63. Denar, 17,8 mm, 2,65 g, ax 7. RIC III, p. 80, nr. 429 a. Roma, a. 145—147. N 12937.
64. Denar, 16,9 mm, 2,24 g, ax 6. RIC III, p. 91, nr. 489. Roma, a. 160—161. N 12936
65. As, 23,7 mm, 8,89 g, ax 6. RIC III, p. 174, nr. 1236. Roma, a. 140—144. N 12989.
- Antoninus Pius: Faustina Iunior*
66. Denar. RIC III, p. 93, nr. 497. Roma, a. 145—157. CN Det 4/1960, 8.
- Marcus Aurelius*
67. Denar fragmentar din billon, 18,8 mm, 2,14 g, ax 12. RIC III, p. 224, nr. 145. Roma, dec. 165 — vara 166. N 12938.
68. Denar, 18,1 mm, 2,93 g, ax 12. RIC III, p. 228, nr. 191. Roma, febr.-dec. 168. N 12934.
69. Denar suberat fragmentar, foarte deteriorat; Rv. ilizibil. 16,7 mm, 1,92 g. N 12964.
70. Sestertius. RIC III, p. 279, nr. 823. Roma, dec. 161 — dec. 162. CN Det 4/1960, 6.
71. Sestertius. RIC III, p. 289, nr. 948 sau 952. Roma, a. 166—168. CN Det 7/1960, 1.
72. Sestertius foarte deteriorat, 31 mm, 21,39 g, ax 12. N 12973.
- Marcus Aurelius sau Lucius Verus*
73. As foarte deteriorat. CN Det 4/1960, 7.
Lucius Verus
74. Denar, 18 mm, 2,22 g, ax 12. RIC III, p. 259, nr. 566. Roma, vara-dec. 166. N 12933.
75. Denar, 17,7 mm, 2,32 g, ax 6. RIC III, p. 261, nr. 595. Roma, febr.-dec. 168. N 12935.
- Faustina Iunior*
76. Denar fragmentar, 16,9 mm, 1,95 g, ax 5. RIC III, p. 270, nr. 696. Roma, a. 161—176. N 12946.
77. Denar suberat, 16 mm, 1,98 g, ax 5. RIC III, p. 270, nr. 696. Roma, a. 161—176. N 12979.
78. As. RIC III, p. 347, nr. 1675. Roma, a. 161—176. Orosz, p. 17.
- Commodus*
79. Sestertius tocit. RIC III, p. 420, nr. 470. Roma, a. 186. CN Det 4/1960, 9.
- Clodius Albinus*
80. Sestertius foarte tocit, 27 mm, 15,40 g. Cf. Bernhard, pl. XII. CN Det 3/1961, 5.
- Septimius Severus*
81. Denar suberat, 16,5 mm, 1,78 g, ax 6. RIC IV, 1, p. 100, nr. 79¹³. Roma, a. 196—197. N 12941.
82. Denar, 19,4 mm, 1,87 g, ax 12. RIC IV, 1, p. 108, nr. 138. Roma, sfr. 198—200. N 12940.
83. Denar de billon, 18 mm, 2,77 g, ax 11. RIC IV, 1, p. 110, nr. 150. Roma, a. 200. N 12942.
84. Denar de billon. RIC IV, 1, p. 110, nr. 150. Roma, a. 200. Orosz, p. 18.
85. Denar, 18—17 mm, 2,90 g. RIC IV, 1, p. 114, nr. 176. Roma, a. 201. CN Det 3/1961, 6.
86. Fragment denar de billon, 0,82 g, ax 6. RIC IV, 1, p. 116, nr. 190. Roma, a. 203. N 12992.
87. Fragment denar de billon, 0,84 g. Desc. 1983, la N de S 3, capătul de V. N 15954.
- Iulia Donna*
88. Denar suberat, 17,2 mm, 1,80 g, ax 12. RIC IV, 1, p. 165, nr. 535—536. Roma, a. 193—196. N 12980.
89. Denar (suberat?)¹⁴, 18 mm, 2,13 g, ax 6. RIC IV, 1, p. 167, nr. 548. Roma, a. 196—211¹⁵. N 12943.
90. Denar de billon, 18,8 mm, 2,94 g, ax 5. RIC IV, 1, p. 167, nr. 553. Roma, a. 196—211. N 12944.
- Caracalla*
91. Denar, 17 mm, 2,36 g, ax 12. RIC IV, 1, p. 213, nr. 13 a. Roma, a. 196—198. N 12948.
92. Denar, 15,5 mm, 2,07 g, ax 11. RIC IV, 1, p. 213, nr. 11. Roma, a. 196—198. N 12947.
93. Denar suberat fragmentar (miezul de bronz), 19 mm, 2,15 g, ax 6. RIC IV, 1, p. 218, nr. 39. Roma, a. 199—200. N 12957.
94. Denar fragmentar, 19,1 mm, 1,96 g, ax 6. RIC IV, 1, p. 225, nr. 83. Roma, a. 206. N 12932.
95. Denar, 19,7 mm, 2,17 g, ax 6. RIC IV, 1, p. 237, nr. 179. Roma, a. 206—210. N 12939.
96. Denar, 19,5 mm, 2,72 g, ax 12. RIC IV, 1, p. 227, nr. 95 (dar pe Rv. lancea în jos). Roma, a. 207. Desc. 1982, S 3, m. 15,60, — 1,20 (0,30 m de la malul de N). N 15957.
97. Denar⁷ (suberat?)¹⁶, 17,3 mm, 2,55 g, ax 6. RIC IV, 1, p. 241, nr. 206. Roma, a. 213¹⁷. N 12950.
98. Denar, 20—19 mm, 3,10 g, RIC IV, 1, p. 259, nr. 311 b. Roma, a. 213—217. CN Det 3/1961, 7.
- Geta*
99. Denar suberat (miez bronz). RIC IV, 1, p. 316, nr. 15 a. Roma, a. 200—202. CN Det 4/1960, 10.
100. Denar, 19,6 mm, 2,58 g, ax 11. RIC IV, 1, p. 322, nr. 61 a. Roma, a. 209. N 12949.
- Elagabalus*
101. Denar de billon. RIC IV, 2, p. 35, nr. 102. Roma, a. 217—222. Orosz, p. 18.
- Iulia Soaemias*
102. Denar, 18,6 mm, 1,89 g, ax 7. RIC IV, 2, p. 48, nr. 243. Roma, a. 218—222. N 12945.
- Aquila Severa*
103. Denar, 18 mm, 1,89 g, ax 12. RIC IV, 2, p. 47, nr. 225. Roma, (?), a. 220—221 (?). N 12959.
- Severus Alexander*
104. Denar, 18 mm, 2 g. RIC IV, 2, p. 81, nr. 133. Roma, a. 222—228. CN Det 3/1961, 8.
105. Denar, 19—18 mm, 3,10 g, ax 6. RIC IV, 2, p. 81, nr. 133. Roma, a. 222—228. CN Det 3/1961, 2.
106. Denar, 18,8 mm, 2,03 g, ax 1. RIC IV, 2, p. 82, nr. 151. Roma, a. 222—228. Desc. 1983, A 35. N 15956.
107. Denar (suberat?)¹⁸, 18,5 mm, 1,69 g, ax 12. RIC IV, 2, p. 82, nr. 151. Roma, a. 222—228. N 12954.
108. Denar (aliaj slab)¹⁹, 18,2 mm, 2,49 g, ax 5. RIC IV, 2, p. 91, nr. 271. Antiochia, a. 223. N 12952.
109. Denar, 19,2 mm, 2,68 g, ax 7. RIC IV, 2, p. 73, nr. 32. Roma, a. 223. N 12953.
110. Denar (aliaj slab)²⁰, 16,8 mm, 2,59 g, ax 6. RIC IV, 2, p. 86, nr. 207 (dar bust laureat și drapat). Roma, a. 228—231. N 12951.
111. Denar, RIC IV, 2, p. 86, nr. 215. Roma, a. 228—231. Orosz, p. 18.
112. Sestertius, 23,9 mm, 16,04 g, ax 1. RIC IV, 2, p. 119, nr. 623. Roma, a. 222—231. N 12965.
- Iulia Mamaea*
113. Denar (suberat?)²¹, 18 mm, 2,52 g, ax 6. RIC IV, 2, p. 99, nr. 355. Roma, a. 222—235. N 12955.
- Maximinus Thrax*
114. Denar de billon, 17,6 mm, 2,13 g, ax 1. RIC IV, 2, p. 140, nr. 12. Roma, a. 235—236. N 12958.
- Gordianus III*
115. Fragment antoninian de billon, 0,88 g, ax 12. RIC IV, 3, p. 25, nr. 95. Roma, a. 241—243. N 12993.
- Philippus I*
116. Antoninian, 22,1 mm, 3,52 g, ax 6. RIC IV, 3, p. 73, nr. 44 b. Roma, a. 244—247²². Dar pe Rv. in exergă II, deci a. 247, officina II²³. N 12960.
117. Antoninian suberat, Rv. complet tocit, 22,3 mm, 3,49 g. RIC IV, 3, p. 69, nr. 5 (?). Roma, a. 247. Desc. 1983. N 15966.
118. Monedă *Provincia Dacia*, 27 mm, 14,40 g, ax 1. Pick 1, a. 246. Desc. 1983.
119. Monedă *Provincia Dacia*. Pick 2, a. 246. Orosz, p. 18.
120. Monedă *Provincia Dacia*, 27,4 mm, 12,27 g, ax 8. Pick 7, a. 247. Desc. 1982, S 2, m. 10, — 1. N 15968.
121. Monedă *Provincia Dacia*, 28,4 mm, 13,99 g, ax 1. Pick 7, a. 247. Desc. 1982, S 1, m. 6, 10, — 0,60 (0,45 m de la malul de E). N 15972.

122. Monedă *Provincia Dacia*, 27,6 mm, 17,49 g, ax 7. Pick 9, a. 247. Desc. 1983.
Otacilia Severa
123. Monedă *Provincia Dacia*, 29–28 mm, 16 g, ax 1. Pick 17, a. 246. CN Det 1/1961, 3.
Constantius II
124. „Bronz mic” (AE / 3?), Cohen 44. CN Det 1960/4, 11.
- Valens*
125. „Bronz mic”, pe Rv. exerga parțial distrusă. Cf. LRBC II, 2095, 2102, 2106, 2110, 2112. Constantinopol, a. 367–375. CN Det 4/1960, 13.
126. „Bronz mic”, Cohen 11. CN Det 4/1960, 12.

La acestea adăugăm cele 14 monede foarte deteriorate, nedeterminabile. Grupul lor se compune din : un denar (N 12991), un denar suberat (N 12962), 2 sesterți (N 15961, 15969), un dupondius (N 12984), 7 ași (N 12977, 12978, 12983, 12987, 15960, 15967 ; CN Det 7/1960, 3) și două monede mici de bronz, probabil piese din sec. IV (CN Det 4/1960, 14–15).

NOTE

¹ Donația nr. 635/13 VI 1981, înregistrată la muzeul clujean. Obiectele au fost recoltate de diferiți colecționari particulari din Gherla.

² În același punct s-au mai făcut descoperiri de materiale arheologice romane (N. Gudea, I. Chifor, ActaMP, 2, 1978, p. 63–64). Cercetările arheologice din 1981–1982 au dovedit că latura de vest a castrului fusese complet distrusă de cursul riului (v. infra, nota 4).

³ Nr. 37 în catalog. D. Protase, R. Ardevan, Materiale 15, 1983, p. 299–303.

⁴ În catalog, nr. 14, 15, 30, 40, 43, 50, 52, 56, 59, 87, 96, 106, 117, 120, 121. Despre aceste săpături de salvare, încă inedite, vezi I. Mitrofan, R. Ardevan, A. Soroceanu, *Castrul roman de la Gherla (jud. Cluj)*, raport prezentat la cea de-a XVII-a Sesiune anuală de rapoarte, Ploiești, 1983. Material în curs de prelucrare.

⁵ Au fost curățite și conservate de specialiștii Laboratorului zonal de restaurare-conservare, cărora le exprimăm și pe această cale călduroase mulțumiri.

⁶ Nr. 25, 118, 122 din catalog. Ținem să exprimăm recunoștința noastră față de ing. V. Răileanu din Cluj-Napoca, pentru amabilitatea cu care ne-a semnalat și oferit spre studiu aceste monede.

⁷ În catalog, nr. 1, 6, 10–12, 31, 33, 39, 41, 48, 57, 60, 66, 70, 71, 73, 79, 80, 85, 98, 99, 104, 105, 123–126.

⁸ Până la încheierea amenajării noului local al muzeului, toate colecțiile lui sunt împachetate și depozitate, inaccesibile pentru orice cercetare.

⁹ Firește, atunci când descrierea păstrată îngăduia acest lucru. Pentru piesele nr. 124–126, elementele oferite au fost insuficiente, nu s-a putut face o nouă determinare a lor. Numai în anumite cazuri fuseseră consemnate și datele tehnice (diametru, greutate, ax etc.).

¹⁰ E. Oresz, *Jelenes a szamosújvári római castrum praetoriumának ásásáról*, Szamosújvár, 1907. În catalog, nr. 13, 78, 84, 101, 111, 119.

¹¹ E. Chirilă, V. Lucăcel, I. Chifor, Acta MN, 3, 1966, p. 421–422; E. Chirilă, I. Chifor, SCSibiu, 19, 1975, p. 46–51; idem, ActaMP, 2, 1978, p. 53–57; idem, ActaMP, 3, 1979, p. 141–143, 145–147; idem, ActaMP, 4, 1980, p. 245–246; E. Chirilă, N. Gudea, I. Chifor, ActaMP, 3, 1979, p. 525–533; E. Chirilă, V. Lucăcel, ActaMP, 3, 1979, p. 137–138.

¹² Studiul nostru *Circulația monetară în așezarea antică de la Gherla* a fost prezentat la cel de-al X-lea Congres internațional de numismatică de la Londra (septembrie 1986) și va fi tipărit în curând.

¹³ Piesă discutată pe larg de noi în BSNR, 77–79, 1983–1985, 131–133, p. 149–151.

¹⁴ Prezintă nuanță roșcată în zgrietură.

¹⁵ Mai probabil decit RIC IV, 1, p. 178, nr. 638; vezi p. 56–59.

¹⁶ Cf. supra, nota 14.

¹⁷ Mai puțin probabil RIC IV, 1, p. 246, nr. 238 A (Roma, a. 214).

¹⁸ Cf. supra, nota 14.

¹⁹ Tentă roșcată, titlu sub 500 ‰.

²⁰ Idem.

²¹ Cf. supra, nota 14.

²² După RIC IV, 3, p. 57–58, ar putea data din a. 245–247.

²³ Cf. RIC IV, 3, p. 58–62.

DES NOUVELLES DÉCOUVERTES MONÉTAIRES ANTIQUES À GHERLA

RÉSUMÉ

L'auteur présente 140 monnaies antiques, découvertes à Gherla (dép. de Cluj) dans le camp romain ou dans sa proximité. 14 monnaies, très détériorées, restent indéterminables. Les autres sont des monnaies impériales romaines ayant circulé pendant l'existence de la province de Dacie, 3 sont des pièces du IVe siècle, tandis que 5 sont des drachmes de Dyrhachium. Parmi les pièces déterminées, 3 sont en propriété privée, 6 on les connaît d'après une vieille publication et autres 30 se trouvent au Musée de Gherla (maintenant en état de réorganisation) et on les a étudié seulement d'après les fiches anciennes du Cabinet numismatique. La majorité des monnaies appartiennent au Musée d'Histoire de Cluj-Napoca; celles-ci ont été étudiées dans les meilleures conditions. La plupart proviennent des recherches archéologiques les plus récentes. Ce matériel numismatique servira aux recherches futures.

EXPLICATION DES FIGURES

Pl. I – II. Monnaies antiques découvertes à Gherla.